

NINA • NIKU

FAKTA

Stiftelsen for naturforskning og kulturminneforskning er et nasjonalt og internasjonalt kompetansesenter innen miljøvernforskning. Stiftelsen har ca. 225 ansatte (1998) og omfatter NINA - Norsk institutt for Naturforskning og NIKU - Norsk institutt for kulturminneforskning. FAKTA-ark gir populariserte sammendrag av publikasjoner fra stiftelsen.

Nr. 19 — 1998

Insekthabitater i Oslofjordområdet:

Arter knyttet til edelløvskog og truet

DET STØRSTE mangfoldet av invertebrater i Norge finnes på Øst- og Sørlandet. Svært mange sørlige og varmekjære arter er her representert ved marginale populasjoner, særlig i de kystnære delene av Oslofjordfylkene. Mange av denne landsdelens naturtyper, som ansees å være svært viktige i entomologisk sammenheng, har blitt sterkt påvirket eller redusert i areal som en følge av stor befolkningstetthet og de aktiviteter dette medfører.

Trues av hogst og rydding

Arter som er knyttet til de ulike typene av edelløvskog, trues mange steder av omfattende hogst, rydding, nedbygging, oppdyrking eller treslagskifte. Områder med konti-

nuitet av gamle trær av de fleste treslag er kjent for å huse mange truede arter. Gamle og hule eiker her et særdeles truet faunaelement (se rammen).

Arter knyttet til myrhabitater trues av drenering til mange formål. En rekke arter som lever i og ved ferskvann og sumper trues av gjenfylling av dammer og tjern, nedbygging av strandsoner, og kanalisering av elver og bekker. Sandstrender og strandenger får mange steder sitt biologiske mangfold redusert ved nedbygging og av tråkkslitasje sommerstid.

Omlegginger i landbruket

Omlegginger i landbruket har gitt dårligere vilkår for en rekke arter som regnes som gamle kulturfølgere, blant annet arter knyt-

Ørekroken på Kirkøy i Hvaler har spesielle mikromiljøer og en helt spesiell insektfauna.

Foto: LARS OVE HANSEN

tet til gjødsel på sandbunn og gamle trær i løvhager. Nedbygging utgjør også den viktigste trusselen overfor den rike insektfaunaen som forekommer på urterike enger i denne landsdelen, for eksempel tørrenger på kalkgrunn.

Mange insektarter lever nesten bare her:

Hule eiker - et utdøende naturelement

Hule eiker er et av de mest truede elementene i våre kulturlandskap. Her lever flere insektarter som nesten utelukkende kan leve inne i gamle, hule eiker. Dette habitatet oppstår først når trærne er flere hundre år gamle, og det forekommer i dag stort sett som relikter i kulturlandskapet, særlig i Vestfold og

Østfold. Helt unntaksvis finner vi bestander av så gamle eiker ute i frie skogsområder, som i ulendt terreng rundt Farrisvannet i Larvik kommune.

Fjerning av døende og døde kjempeeiker, og avvirking av trærne før de når riktig alder, bidrar til at dette trolig er et utdøende naturelement hos oss.

Foto fra Karljohansvern i Borre: LARS OVE HANSEN

Verneområder viktige

Ingen av områdene i vårt land som er gitt vern etter naturvernloven er så langt vernet med argumentasjon i verdien av å bevare insekter.

De eksisterende verneområdene er trolig et viktig bidrag til bevaring av insekter, men dekker på langt nær det reelle behovet. Verneområder for insekter vil først og fremst være viktige for å bevare de mer spesielle og originale faunaelementene, det vil si lokalt forekommende arter med strenge krav til levesteder som det i utgangspunktet finnes få av, eller som det er blitt markert færre av. Forvaltningen av arealer av naturkarakter som ikke vernes etter naturvernloven, har sannsynligvis også stor betydning for mange invertebratarter.

Reservater vil trolig ikke under noen omstendighet være store nok til å sikre overlevelse for alle våre arter over tid.

Oslofjord-rapport med prioritering av kystnære områder

NINAs rapport om de verneverdige insekt-habitatene i Oslofjordområdet er en sammenstilling av de best undersøkte insekt-habitatene i fylkene som omkranser Oslofjorden, dvs. Østfold, Akershus, Buskerud, Vestfold og Telemark. De kystnære områdene er prioritert på grunn

av et pågående verneplanarbeid i denne sonen. De indre delene av fylkene er i liten grad representert i dette arbeidet, siden de i utgangspunktet er underrepresentert i entomologiske undersøkelser. Arbeidet er i første rekke basert på litteratursøk. Verdifulle bidrag kommer også

fra lokalkjente entomologer, en spørre-runde i den mest aktive delen av vårt entomologiske miljø, og fra opplysninger fra botanikere. Forfatterne var på befaring på flere lokaliteter i 1994, og gjennomførte enkle inventeringer av insekt-faunaen på 20 lokaliteter i 1995.

Verneverdien vurdert

Til sammen 168 lokaliteter/områder er behandlet i rapporten, og 80 av dem er vurdert til å ha tilstrekkelig bakgrunnskunnskap for en sikker verneverdi etter skalaen «ingen, lav, middels, høy eller meget høy».

Det er hovedsakelig den terrestriske delen av faunaen og funn av de to best studerte ordnede, biller og sommerfugler, som utgjør det meste av bakgrunnskunnskapen. De øvrige 88 lokalitetene er vurdert til å ha mangelfull entomologisk kunnskap, og er gitt en «antatt verneverdi».

Mange med høy verneverdi

Av de 80 lokalitetene med god bakgrunnskunnskap er 67 gitt «høy» eller «meget høy» verneverdi. 14 av de 67 har allerede vernestatus. Et fåtall av disse har skjøtselplaner som ikke er tilfredsstillende med hensyn til entomologiske verdier. De øvrige 53 lokalitetene anbefales vurdert etter naturvernloven. Hele 41 av dem har helt eller delvis sin entomologiske verdi i løvskogshabitater.

Sjeldne bille- og sommerfuglarter

For øvrig inneholder 21 av de 53 lokalitetene hovedsakelig eng- og andre åpenmarkshabitater, 12 av dem representeres av barskogshabitater, 11 av dem har ulike strandhabitater, og 7 inneholder våtmarks- og ferskvannshabitater.

Felles for mange av disse lokalitetene er at de inneholder skog i sene suksjonsstadier, og flere av dem har innslag av gamle og hule trær. Hele 115 sjeldne, trelevende billearter, og mer enn 70 sjeldne sommerfuglarter knyttet til løvskog utgjør argumentene bak verdien av disse lokalitetene.

Femten naturreservater

Blant de 88 lokalitetene med mangelfull bakgrunnskunnskap, har 44 trolig høy eller meget høy verneverdi. Femten av disse har i dag helt eller delvis status som

Variert løvskog:

Østsiden av Mulåsen i Våle kommune har en variert og lite påvirket løvskog, blant annet ask, eik, osp, hassel og lind. Her finnes partier med gamle og hule trær, særlig lind. Gammel lindeskog langs Oslofjorden huser en rekke sjeldne og truede vedinsekter.

Foto: LARS OVE HANSEN

naturreservater. For de øvrige 29, og for noen av de 15 (delvis naturreservat), er det behov for ytterligere studier, slik at man sikrere kan avklare verneverdien.

Disse har svært sannsynlig faunaelementer som vi i dag regner som verneverdige sett i forhold til de resterende arealer av de aktuelle naturtypene.

Viktigste insektarter i begrensede arealer

De viktigste entomologiske faunaelementene i Oslofjordområdet er de som tilhører naturtyper som forekommer i begrensede arealer.

Dette er i hovedsak sene suksjonsstadier av ulike typer skog, strandengsystemer på sandbunn, og større systemer

med våtmark og myr. Kombinasjon av ulike naturtyper gir ofte muligheter for arter og artsgrupper som øker verneverdien. Det vil si at landskapsøkologiske forhold er viktige faktorer i planlegging av arealbruken i de kystnære delene av Østlandet.

Vernetiltak etter naturvernloven nødvendig på enkeltområder

For å ha mulighet til å ivareta de mest truede entomologiske faunaelementene i Oslofjordområdet, er det nødvendig å sette i verk vernetiltak etter naturvernloven på enkeltområder.

For å kunne oppnå en sikker forvaltning av truede invertebrater, vil det i tillegg være behov for å utarbeide retningslinjer for bruk/bruksbegrensning av ikke-vernede områder.

Dersom naturreservater alene skal være basis for opprettholdelse av biologisk mangfold i et lengre tidsperspektiv, tyder all kunnskap på at disse arealene må økes

dramatisk i forhold til det som er foreslått i denne rapporten.

Stoffet er hentet fra

NINA Oppdragsmelding 546

Oddvar Hanssen,
Lars Ove Hansen:

«Verneverdige insekthabitater.
Oslofjordområdet».